

MIRADES

Projecte educatiu 2017-2018

Fundació
JOAN BROSSA

«Parteixo de la base que no n'hi ha prou d'escriure llibres de versos
per ser poeta. Cal entendre la vida d'una altra manera, tenir
les antenes ben afilades, l'esperit alerta, ajudar a desvetllar la gent.»

Joan Brossa, *L'alternativa poètica*. Entrevista d'Antoni Gual i Carles Ruiz a «Carrer dels arbres I», estiu 1986.

ÍNDIX

✧ PRESENTACIÓ DEL PROJECTE.....	4
✧ ESTRUCTURA DE TREBALL I TEMPORALITZACIÓ.....	7
✧ PLANTEJAMENT DEL PROJECTE.....	10
✧ MATERIAL DE SUPORT.....	16
✧ ANNEXOS.....	18

PRESENTACIÓ DEL PROJECTE

Joan Brossa fou un poeta atent als canvis del món, que sempre plantejà la seva feina tant lúdicament com críticament. La diversitat de registres que practicà unida a la seva recerca permanent el converteixen en un dels poetes del segle XX més actual, divers, suggestiu i compromès. A la vegada, la senzillesa i l'alè poètic de les seves formes el fan assequible des de les primeres edats.

Des del nostre servei educatiu i a partir de l'obra de Joan Brossa, volem **fomentar el desenvolupament d'una mirada activa envers la poesia i l'art contemporanis i convertir la poesia brossiana en un eina de reflexió i creació**. És per això que, a banda d'oferir-vos diverses propostes educatives i de posar a la vostra disposició el blog "[Laberints brossians](#)", volem treballar de forma permanent amb els centres docents tot proposant-vos un projecte educatiu anual a desenvolupar durant el curs escolar. D'aquesta manera, cada any plantejarem un tema de treball i l'adaptarem a cadascun dels nivells per tal que pugueu adequar la proposta als vostres alumnes.

L'objectiu d'aquesta iniciativa és la d'**establir sinèrgies i vincles amb els mestres, els professors i els alumnes del país**. Volem que el nostre blog educatiu, a banda de ser una eina de consulta, esdevingui quelcom viu que mostri el procés de treball de les diferents escoles que hi han volgut participar. Així doncs, durant el curs oferirem assessorament als centres que així ens ho demanin i publicarem els resultats dels diferents projectes al nostre blog a mesura que els anem rebent¹.

---

¹ Els documents que ens podeu fer arribar són: una crònica de l'experiència escrita per part dels alumnes, fotografies, enllaços a vídeos o al blog educatiu de l'escola, etc.

Altrament, per tal de fomentar encara més la participació, demanarem als centres que ens facin arribar, per correu postal o missatger, el producte final del projecte². Les escoles podran presentar tantes propostes com vulguin en funció de si el treball ha estat individual, col·lectiu, en parelles, en grups, etc. Un jurat format per persones vinculades a la Fundació, coneixedores de l'obra de Joan Brossa i amb experiència en el món de la didàctica s'encarregarà de **seleccionar i premiar els tres treballs que millor hagin plasmat la filosofia del projecte plantejat**³. Aquests treballs seran presentats i exposats en una galeria d'art de Barcelona a finals de setembre de 2018. També s'hi podran exposar altres projectes seleccionats.

TEMÀTICA 2017-2018

Joan Brossa, *Arbre fruiter*, 1988

---

² La data límit per fer arribar els projectes a la Fundació serà el 25 de maig de 2018. L'adreça postal on haureu d'enviar els projectes és: Fundació Joan Brossa, Pl. dels Àngels, 8, 1r. 08001, Barcelona.

³ La resolució dels tres premis guanyadors es farà pública el 2 de juliol de 2018 al blog educatiu de la Fundació i s'enviarà un correu electrònic als docents representants dels projectes guanyadors.

La temàtica de treball seleccionada per al curs 2017-2018 és la **poesia objectual**. Joan Brossa considerava que l'art i la poesia eren eines al servei de la comunicació que ens havien d'ajudar a reflexionar i a veure el món des d'una altra perspectiva. Els poemes objecte de Brossa⁴ són metàfores quotidianes tridimensionals que provenen de la realitat més propera i tangible; objectes senzills, despulats, que, en un joc d'unió i aparellament, generen altres significats. Així doncs, el poeta tendeix a unir elements inconnexos tot transformant la realitat i generant-ne una de nova en un acte d'eixamplar la nostra mirada..

El significat d'aquests tipus de poemes és ben divers: n'hi ha de crítics, d'irònics, de juganers, de lírics, etc. De vegades, els títols poden ser simplement una descripció, d'altres poden esdevenir autèntics poemes i, en molts casos, el títol "Poema objecte" fa que el poeta interpel·li l'espectador per tal que en completi el significat. Aquí l'espectador és un executant, participa de l'obra i la completa.

El procés creatiu esdevé clau a l'hora de comprendre la manera de procedir del poeta. Brossa descriu aquest procés des de la recerca, però també des de l'atzar i, fins i tot, des del somni. En tots els casos, però, no es tracta d'una associació banal sinó d'un treball reflexiu, d'anàlisi, de perfeccionament, que dóna lloc al poema. Aquesta manera de treballar s'haurà de tenir molt present a l'hora de desenvolupar el projecte "Mirades" a l'aula.

---

⁴ Veure l'apartat "Joan Brossa i els poemes objecte" a l'apartat "Annexos".

ESTRUCTURA DE TREBALL I TEMPORALITZACIÓ

El desenvolupament del projecte a l'aula estarà dividit en quatre parts i el número de sessions variarà en funció del cicle educatiu, de les necessitats de cada centre i de si l'escola ha realitzat alguna activitat prèvia amb el servei educatiu de la Fundació. En aquests casos, la primera part del projecte no serà necessària. A continuació, es presenten les diferents parts del projecte i el número de sessions destinades a cadascuna d'elles:

1. Introducció al poeta i a la seva obra. 1 sessió

Presentació de la vida i de les aficions de Joan Brossa a partir de diverses fotografies i vídeos⁵.

Presentació dels diversos gèneres poètics que practicà i diàleg i comentari amb els alumnes sobre el significat d'alguns dels seus poemes.

2. Explicació del projecte i de la temàtica a treballar. 1 sessió

Presentació del projecte a desenvolupar en funció de cada nivell educatiu⁶.

Presentació de la temàtica a treballar -els poemes objecte- en funció de cada nivell educatiu⁷.

3. Desenvolupament del projecte. 5-7 sessions

Infantil: 5 sessions

∇ Presentació de la meva sabata.

∇ Associació d'una qualitat personal a la sabata.

---

⁵ Veure l'apartat "Introducció al poeta i a la seva obra" del material de suport.

⁶ Veure l'apartat "Sobre els poemes objecte de Joan Brossa" del material de suport.

⁷ Veure el material proporcionat a l'apartat "Annexos".

- ∇ Creació del poema objecte.
- ∇ Posada en comú dels poemes objecte.
- ∇ Muntatge de l'exposició.

Primària: 7 sessions

- ∇ Presentació de l'objecte personal.
- ∇ Joc d'associacions i aparellaments amb l'objecte personal.
- ∇ Esbós del projecte de poema objecte.
- ∇ Creació del poema objecte.
- ∇ Creació d'històries a partir dels poemes objecte.
- ∇ Posada en comú dels poemes objecte i de les històries.
- ∇ Muntatge de l'exposició.

ESO: 5 sessions

- ∇ Joc d'associacions i aparellaments amb diferents objectes.
- ∇ Experimentació fotogràfica amb els aparellaments.
- ∇ Creació d'un poema escrit a partir de la fotografia seleccionada.
- ∇ Posada en comú de les fotografies i dels poemes escrits.
- ∇ Muntatge de l'exposició.

Batxillerat: 4 sessions

- ∨ Selecció d'una imatge que representi un objecte i experimentació amb la imatge.
- ∨ Selecció de l'objecte amb el qual s'experimentarà i tria de la imatge adequada.
- ∨ Definició de la intenció, del to i del sentit que prendrà el poema.
- ∨ Experimentació i manipulació de la imatge fins aconseguir el missatge desitjat.
- ∨ Compartició de la imatge a Instagram.

4. Avaluació i conclusions. 1 sessió

Presentació del producte final.

Valoració dels resultats obtinguts i dels coneixements assolits.

PLANTEJAMENT DEL PROJECTE

A continuació, es descriu l'estructura i el plantejament a seguir a l'hora de desenvolupar el projecte "Mirades" a l'aula amb els diversos cicles educatius que el duquin a terme. Es tracta únicament d'una pauta que es pot adequar a les necessitats de cada grup.

1. Infantil i cicle inicial de primària. UNA SABATA, UN MÓN

Les sabates són un objecte molt recurrent a l'obra de Brossa⁸. D'una banda, les sabates són les que posen en contacte els nostres peus amb la terra, les que ens permeten relacionar-nos amb l'entorn, les que suporten el pes de la nostra activitat diària. Ben conegut és el títol d'un llibre del poeta: "El pedestal són les sabates". De l'altra, les sabates ens fan caminar, recórrer camins, explorar espais. Amb elles viatgem, elles expliquen el recorregut vital de l'individu, les seves inquietuds. Finalment, les sabates es poden associar amb la moda, amb la personalitat de la persona que les tria i que les duu. Així doncs, unes espadenyes tenen una connotació molt diferent a unes bames de marca o a unes sabates de taló. En tots els casos, però, hi ha un component social i estètic.

La proposta de treball que es planteja per a aquestes edats és la de representar la personalitat dels alumnes a través d'una de les seves sabates. Es tractarà d'un treball individual en què els alumnes hauran de ser capaços d'expressar una qualitat, interès o tret personal que els identifiqui⁹ i que, a la vegada, sigui reconegut per la resta de companys. D'aquesta manera, si unes botes de futbol o unes sabatilles de dansa poden expressar una afició, unes sabatilles d'estar per casa poden posar de manifest un tret personal. A més, si a la tria de la sabata, hi integrem algun element complementari, aconseguirem acabar d'individualitzar la creació.

---

⁸ Veure les imatges de l'apartat "Sabates brossianes" a l'apartat "Annexos".

⁹ Veure les imatges de l'apartat "Personatges brossians" a l'apartat "Annexos".

Els passos que caldrà seguir durant el procés creatiu són els següents:

- ▼ Pensar en totes les sabates que tenim a casa i escollir aquella que més ens agradi o que millor representi algun aspecte de la nostra vida o de la nostra personalitat.
- ▼ Portar-la a l'aula i explicar als companys el perquè d'aquesta tria.
- ▼ Definir amb què volem associar aquella sabata: una època de l'any que ens agrada, una afició, un tret de la nostra personalitat, una qualitat, un defecte, etc. Pensar en un altre objecte o element que pugui potenciar o completar el significat d'allò que volem destacar.
- ▼ Triar l'objecte complementari, portar-lo a l'aula i pensar de quina manera pot ser integrat a la sabata.
- ▼ Crear el poema objecte i posar-li un títol.
- ▼ Presentar el poema objecte a la resta de companys.
- ▼ Muntar una instal·lació col·lectiva de sabates a l'aula o al passadís de l'escola.

2. Cicle mitjà i superior de primària. OBJECTES QUE SÓN POEMES

Dintre del ventall de poemes objecte que va realitzar Joan Brossa, n'hi ha uns quants que són totalment lírics i poètics¹⁰. Quan els mirem, se'ns obren interrogants múltiples. Són poemes que generen preguntes, que ens qüestionen: quina és la clau de la clau?, com serà l'aigua d'una font de cordill?, què passarà si girem la rodeta d'un ou dur i explota? A la vegada, també fomenten la nostra imaginació, poden contribuir a crear històries sobre el pas del temps, sobre la vida, sobre els somnis. En tots aquests casos, a banda d'associar dos objectes, el poeta promou la narrativa i és en aquesta narrativa on rau l'acte poètic. Ens trobem, per tant, davant de propostes en què conflueixen l'onirisme i la realitat, la imaginació i el gest més prosaic.

---

¹⁰ Veure les imatges de l'apartat "Objectes poètics" a l'apartat "Annexos".

Partint de la idea que en els objectes lírics de Joan Brossa no només s'interpel·la l'espectador a comentar el significat dels poemes sinó que s'afavoreix la construcció de narratives, es pretén que els alumnes desenvolupin creacions lliures, flexibles, obertes a qualsevol tipus de trama. En aquest cas, es planteja una proposta de treball que uneixi el treball individual, en parelles i col·lectiu per tal d'experimentar amb l'aparellament d'objectes i, a la vegada, fomentar la imaginació i la construcció de narratives líriques i poètiques que parteixin de la realitat per construir mons onírics i evocadors.

Els passos que caldrà seguir durant el procés creatiu són els següents:

- ✓ Tria un objecte quotidià, comú i el més senzill possible i portar-lo a l'aula.
- ✓ Compartir l'objecte triat amb els companys i descriure'l: nom, funció, forma, motiu de la tria, etc.
- ✓ Jugar, en petits grups i a partir d'altres objectes que haurà portat el mestre, a associar diferents objectes als nostres. Dotar d'un títol poètic cada creació.
- ✓ Pensar en un objecte que vulguem associar a l'objecte escollit (podrà ser o estar inspirat en alguna de les associacions realitzades prèviament) i fer diferents esbossos sobre la integració dels dos elements. Es podran portar altres objectes de casa si es considera oportú,
- ✓ Crear el poema objecte a partir de l'esbós definitiu.
- ✓ Intercanviar, per parelles, els poemes objecte creats i dotar-los de sentit i de vida. Pensar una història a partir del poema objecte del company i redactar-la en menys de cinc línies.
- ✓ Recuperar el poema objecte original i posar-li un títol al poema a partir de la història generada per part del company.
- ✓ Presentar, per parelles, el poema objecte i la història generada a la resta de companys.

- ∇ Muntar una exposició d'objectes poètics a l'aula o al passadís de l'escola. Es podrà elaborar un catàleg de l'exposició.

3. ESO. METÀFORES VISUALS

El dia que Joan Brossa va veure un llibre amb les fotografies de Chema Madoz va dir que "havia trigat setanta anys a conèixer un germà". I és que les correspondències que s'estableixen entre els poemes objectes de Brossa i les imatges poètiques de Madoz són evidents. Els objectes d'un són recurrents a les fotografies de l'altre; és inevitable pensar en objectes brossians quan s'interroga una imatge del fotògraf madrileny. L'univers creatiu de tots dos es fusiona moltes vegades.

Fruit del respecte i de l'admiració mútua va sorgir *Fotopoemario*, un llibre que comprèn dotze fotografies de Chema Madoz il·lustrades per dotze poemes escrits de Joan Brossa¹¹. Aquesta col·laboració posa de manifest l'interès que tenia el poeta per unir la imatge i la paraula i per treballar en diàleg amb altres creadors. Les dotze parelles sorgides conformen visions paral·leles que provoquen sorpresa i qüestionament. La imatge i la paraula entren en conversa, reflexionen sobre la realitat. En aquest cas, l'espectador-lector necessita fer dues lectures per comprendre'n el significat. Seguint el tàndem format per Brossa i Madoz, els alumnes de secundària treballaran, en parelles, la poesia objecte des de la mirada fotogràfica: analitzaran els objectes quotidians a fotografiar i experimentaran diferents maneres de presentar-los i de captar-ne l'essència. A la vegada, interrogaran els objectes fotografiats i expressaran els seus pensaments i emocions a través de paraules poètiques.

Els passos que caldrà seguir durant el procés creatiu són els següents:

- ∇ Acumular objectes diversos durant unes setmanes a l'aula de diferent procedència, mida i material. Es podran prendre com a referència objectes brossians.

---

¹¹ Veure l'apartat "Fotopoemario" a l'apartat "Annexos".

- ✓ Observar, revisar i analitzar els diferents objectes recollits de forma conjunta.
- ✓ Fer aparellaments d'objectes, de forma individual, i escollir-ne el més suggerent.
- ✓ Fotografiar l'aparellament des de diferents perspectives: de lluny, amb zoom, en blanc i negre, en color, de costat, de front, en contrapicat, centrat, etc.
- ✓ Escollir la fotografia que millor plasmi l'essència de l'aparellament i entregar-la a la parella de treball. Posar-hi un títol si es considera necessari.
- ✓ Crear un poema escrit, sense rima i que no superi els tres versos, a partir de la fotografia del company. Posar-hi un títol si es considera necessari.
- ✓ Presentar, per parelles, la fotografia i el poema escrit concebuts a la resta de companys.
- ✓ Muntar una exposició de fotografia i poesia escrita a l'aula o al passadís de l'escola. Es podrà elaborar un catàleg de l'exposició.

4. Batxillerat. **MIRADES 2.0**

La tercera generació de creadors visuals¹² la formarien aquells que creen imatges poètiques a partir d'objectes quotidians però que, a més, fan servir eines digitals per retocar les fotografies i potenciar-ne el missatge. En aquest cas, els objectes reals poden ser manipulats o, fins i tot, cobrar vida, dotar-los de moviment. Les possibilitats expressives en tots els casos són infinites.

La millor manera de descobrir aquesta nova manera de crear és la d'entrar a Instagram i buscar perfils com: Jordi Larroch, Cuca Canals, Carles Canals, Helena de Juan, Ruben G. Castro, Óscar Felis, Àlex Poesia Visual, Estudio Pep Carrió, Pep Carrió, Enric Jardí, etc. Partint d'aquestes experiències, els alumnes de batxillerat exploraran la potencialitat expressiva de la quotidianitat i en maximitzaran el significat a partir de l'edició i del retoc d'imatges.

---

¹² Veure les imatges de l'apartat "Creadors visuals" a l'apartat "Annexos".

Els passos que caldrà seguir durant el procés creatiu són els següents:

- ✓ Portar objectes i fotografies d'objectes a l'aula de diferent procedència, mida i material.
- ✓ Observar, revisar i analitzar els diferents elements recollits. Escollir-ne un de forma individual: en cas que sigui un objecte es fotografiarà i s'escanejarà; si es tracta d'una imatge només caldrà escanejar-la.
- ✓ Experimentar amb l'objecte de la imatge escanejada i agafar idees: ampliar, retallar, manipular, contrastar, modificar el color, girar, difuminar, etc.
- ✓ Definir quin serà l'objecte protagonista del nostre treball. Es podrà pensar en un objecte concret compartit, en una temàtica específica o bé que el tema sigui lliure per tal de donar coherència al projecte de grup.
- ✓ Escollir l'objecte específic amb el qual es treballarà. Podrà ser un objecte o la imatge d'un objecte. Per procedir a retocar la imatge, es seguirà el mateix procediment establert en el punt 2.
- ✓ Establir de quina manera volem presentar l'objecte: color, moviment, efecte, intenció, etc.
- ✓ Generar una mirada poètica de l'objecte a partir de la manipulació de la imatge.
- ✓ Crear un compte comú a Instagram i penjar els resultats de l'experiència.

ORIENTACIONS DIDÀCTIQUES PER AL PROFESSORAT

<https://laberintsbrossians.com/?s=orientacions+did%C3%A0ctiques>
<http://www.publicacions.ub.edu/ficha.aspx?cod=05248e>

INTRODUCCIÓ AL POETA I A LA SEVA OBRA

Biografia sobre Joan Brossa

<https://laberintsbrossians.com/2015/03/03/breu-biografia-dun-poeta-poliedric/>
<http://www.fundaciojoanbrossa.cat/standard.php?idmenu=3>

Obra de Joan Brossa

<http://www.fundaciojoanbrossa.cat/obra.php?idmenu=3&menu2=7&submenu=1>
<http://lletra.uoc.edu/especial/brossa/>

SOBRE ELS POEMES OBJECTE DE JOAN BROSSA

Infantil

<http://www.pocio.cat/membres/GloriaBordons/arxius/POIESIS.pdf>
<http://www.uoc.edu/jocs/brossa/articles/monegal.html>
<https://laberintsbrossians.com/2015/04/08/unitat-didactica-infantil/>
https://issuu.com/teo2/docs/mirades_p5.pptx

Primària

<http://www.pocio.cat/membres/GloriaBordons/arxius/POIESIS.pdf>
<http://www.pocio.cat/membres/GloriaBordons/arxius/JOANBROSSAIELSURREALISME.pdf>
<http://www.uoc.edu/jocs/brossa/articles/monegal.html>
https://www.youtube.com/watch?v=Dc7bU2T5Ym4&list=PL_1mv4TltZnrTIYb3PzWFxPJftjX6ov_r&index=7
https://www.youtube.com/watch?v=j_FJShS-y2s&index=8&list=PL_1mv4TltZnrTIYb3PzWFxPJftjX6ov_r
<https://laberintsbrossians.com/2015/03/17/joan-brossa-a-lescola-pia-dolot/>

ESO

<http://www.pocio.cat/membres/GloriaBordons/arxiu/POIESIS.pdf>
<http://www.pocio.cat/membres/GloriaBordons/arxiu/JOANBROSSAIELSURREALISME.pdf>
<http://www.uoc.edu/jocs/brossa/articulos/monegal.html>
<http://www.uoc.edu/jocs/brossa/articulos/balaguer.html>
<http://www.chemamadoz.com/>
<http://www.tendenciasdelarte.com/entrevista-con-chema-madoz/>
http://elpais.com/diario/2003/06/19/cultura/1055973609_850215.html
<http://www.elperiodico.com/es/noticias/ocio-y-cultura/entrevista-con-chema-madoz-por-exposicion-pedrera-2382037>
http://elpais.com/elpais/2015/02/27/eps/1425043584_053684.html
https://www.youtube.com/watch?v=Dc7bU2T5Ym4&list=PL_1mv4TltZnrTIYb3PzWFxPJftjX6ov_r&index=7
https://www.youtube.com/watch?v=j_FJShS-y2s&index=8&list=PL_1mv4TltZnrTIYb3PzWFxPJftjX6ov_r
<https://www.youtube.com/watch?v=6r98kuXyXe8>

Batxillerat

<http://www.pocio.cat/membres/GloriaBordons/arxiu/POIESIS.pdf>
<http://www.pocio.cat/membres/GloriaBordons/arxiu/JOANBROSSAIELSURREALISME.pdf>
<http://www.uoc.edu/jocs/brossa/articulos/monegal.html>
<http://www.uoc.edu/jocs/brossa/articulos/balaguer.html>
https://www.youtube.com/watch?v=Dc7bU2T5Ym4&list=PL_1mv4TltZnrTIYb3PzWFxPJftjX6ov_r&index=7
https://www.youtube.com/watch?v=j_FJShS-y2s&index=8&list=PL_1mv4TltZnrTIYb3PzWFxPJftjX6ov_r
<http://jordialcaraz.com/>
<http://poesiavisual-alexmonfort.blogspot.com.es/>
<http://www.poemesvisuals.com/>
<http://www.pepcarrio.com/Volumen>

BIBLIOGRAFIA SOBRE JOAN BROSSA

<https://laberintsbrossians.com/?s=bibliografia>
<http://www.fundaciojoanbrossa.cat/standard.php?idmenu=3&menu2=8&submenu=8>

ANNEXOS

Brossa i els poemes objecte

- Què creu que li deuen a Marcel Duchamp els seus poemes objecte?

- Crec que l'artista conscient actual deu molt a Duchamp. Una vegada jo era a París i feien una gran exposició de Picasso; deien que Picasso obria una nova etapa. Jo crec que tanca una etapa i el que l'obre és Duchamp. La poesia visual n'és una filla, encara que ja n'hi hagués abans de Duchamp per unes vies diferents. Aquesta creativitat nova que eixampla el concepte de professió artística, això que un pintor pot fer escultura i l'escultura es pot convertir en pintura, és a dir, sense unes fronteres tan clares, és una òptica que la va portar Duchamp amb els seus experiments. És a dir, els ready-made són un concepte més nou que el quadre. Picasso i Miró porten la pintura a un límit sensacional, però el senyor que canvia de mentalitat és Duchamp.

- La poesia visual i els poemes objecte remarquen més un interès per l'absurd, la contradicció i l'ambigüitat que en l'obra literària?

- No, és la mateixa via amb una eina diferent; hi ha objectes de tota mena: crítics, èpics, lírics..., perquè en això la poesia visual i d'objecte és molt semblant a la poesia de codi literari; els gèneres poden coincidir.

- Els poemes objecte, els busca o els troba?

- De tot, n'hi ha que em vénen i n'hi ha que els busco. Generalment, dels que he fet fins ara, n'hi ha molts que els he somiat; els veig en somnis, em desperto i els apunto, i si no és l'objecte pròpiament és el punt de partida; aquí apareix un rodet de fil, llavors aquesta presència dispara unes idees, però el rodet ha estat una manifestació que ha sortit de dintre. Generalment la meua obra va de dins a fora, mai de fora a dins; això no vol dir que, com l'oda a Macià o la de Companys, sigui diferent, però en general les idees i els processos vénen de dins.

Josep Clopés: «Joan Brossa. Entrevista», Vents (febrer de 1988), núm. 30.

***

Jo, en aquest moment, tinc moltes idees. Després, a mi també ara m'interessa molt el poema objecte, que és, diguéssim, un pas més, és canviar de suport. És fer un poema visual, però en què el suport no sigui el paper, sinó l'objecte quotidià, del qual la gent ja en té una referència.

D'objectes en tinc bastants. Els van exposar a Berlín i van agradar molt. Per exemple, en tinc un que és una bombeta i en la bombeta hi ha escrit: POEMA. Clar, la gent té la referència de la bombeta, però la connotació de la paraula POEMA sobre la bombeta no. Es produeix un xoc. És un canvi de suport. Jo crec que és una perllongació de la poesia visual sobre el paper: fer-la sobre l'objecte.

— Però continua essent poesia o ja és plàstica allò?

— Jo crec que és poesia visual, perquè sempre procuro que hi intervingui el concepte de la paraula. De vegades no hi intervé, però, és clar, llavors també és molt especial, perquè jo crec que aquests objectes meus no els faria un pintor. Jo no tinc gens en compte la plàstica, més aviat tinc en compte el contingut semàntic de l'objecte. Un imant, per exemple, té una referència; m'interessa l'imatge per l'imatge, no pel bonic que faci. Aquestes coses s'han de veure, s'ha de tenir la vivència de l'objecte. És clar, el fet de la representació d'una cosa ja és una plàstica, però jo procuro donar-li un contingut intern. Més que en ella mateixa, és la cosa que representa. Una serpentina, per exemple, té una connotació carnavalesca, i és aquesta la que m'interessa, més que la rodona de la serpentina. I això es veu fet per un poeta, no per un pintor.

Josep Mercadé Rimbau: «Joan Brossa parla de la poesia visual», *Revista de Catalunya*, núm. 141 (juny de 1999), p. 93-106

***

— S'inspira vostè en objectes per fer els poemes objecte?

—Els objectes que faig són una conseqüència de la poesia visual. Representen un canvi de suport. Després d'haver fet servir el paper, la impremta, la serigrafia, se'm va ocórrer de canviar de material: uns objectes que tinguessin una significació per ells mateixos. Veig molta buidor mimètica en la poesia dels joves. D'altra banda és normal, perquè un noi que comença a escriure, què pot explicar? Quin bagatge pot tenir? Generalment són coses que ha

llegit i se li han enganxat a l'orella. I així els surten els llibres, que són llibres de llibres de llibres. Els falta vibració i sentit de l'aventura. En un poema visual et jugues constantment el tot pel tot perquè no hi ha un passat. No et protegeix cap tradició. Si falla el poeta t'ensorres estrepitosament. El codi literari porta al darrere un gran coixí; si fas un sonet reeixit tècnicament, et salvaràs sempre, encara que no tinguis res a dir; portes el diccionari posat com un salvavides. Jo veig, en la poesia literària que s'escriu avui, un excés de perruques i una manca de caps. Hi falta aquell impacte que volia Miró quan deia: «Abans que una obra faci funcionar el cervell, ha de produir un impacte, un cop de puny. Paf!» Ja Carles Riba havia observat que les paraules «es cansen». Per això un creador autèntic ha d'assajar llenguatges diferents, com quan les avantguardes van trobar la pintura abstracta. Per què el poeta ha d'adoptar posicions conservadores, toves i poc vitals? Per què ha de voler arraconar la poesia? He conegut més d'un «poeta» que eludia de parlar d'avions i trens perquè a la literatura grega no n'hi havia cap. D'això, jo en dic dimitir. Perquè crec que la millor manera de vèncer la tradició és de continuar-la, no de repetir-la.

Antoni Gual; Carles Ruiz: "Joan Brossa: l'alternativa poètica", *Carrer dels arbres: trimestral de cultura*. 2a època, núm. 1. (estiu de 1986), p. 14-23

***

— Com separeu la creació figurativa dels poemes visuals i poemes objecte de la invenció verbal? En altres mots, treballeu la imatge a partir d'un estímul verbal?

— Depèn de l'estat d'ànim i de com es produeix l'estímul. Puc anar pel carrer i sentir unes paraules que més endavant enfilaré en unes altres. O utilitzar material oníric. A voltes, llegint el diari rebo un estímul que tindrà una conseqüència en un altre lloc. En aquest aspecte, un es pot convertir en una magnífica caixa de ressonància. O una llanterna màgica. Qualsevol esdeveniment és bo per a disparar la imaginació. Cal estar sempre obert. Un estat que no sempre es pot mantenir. No necessito prendre drogues perquè a vegades veig estímuls pertot arreu. El fet més imprevist és a tocar de la realitat més quotidiana. Els carrers, si se sap mirar, ofereixen a cada tombant veritables ballets, no *vellets* (rialla). Travesses, veus una noia amb un vestit llarg, passa un cotxe, després cau un paper d'un balcó i ja tens un ballet en marxa. És qüestió de saber-ho veure. Amb tot, l'art no consisteix a explicar les coses. És molt freqüent veure individus que teoritzen molt bé i que agafant un llapis són incapaços de donar res de bo. Dos i dos no sempre fan quatre. Els pintors naïfs, limitats com són, pinten obres

d'una poesia extraordinària i un gran abast. El conscient és una constel·lació del subconscient. Un amic meu hipnotitzador sostenia que l'hipnotisme és veritat, i que per això s'hi dedicava, però que estava envoltat d'escombraries. Volia desemascarar els trucs dels farsants. Feia experiments amb mèdiums. Segons ell, els mèdiums més ben dotats eren gent anormal. Cal separar tots dos dominis. Sembla que la consciència externa trau força al món interior i a l'instint. L'art participa una mica de tot això. També cal saber aprofitar la riquesa de l'atzar, que evidentment té unes lleis però que ens són desconegudes. A vegades penso que l'atzar no existeix: només passa allò que necessites.

Ramon Lladó: «Entrevista a Joan Brossa: el poeta en estat d'aventura», *El Temps* (11 de juny de 1990), p. 76-79

***

Va ser en aquella època, el 1943, quan vaig fer el primer poema objecte. Anava pel carrer i vaig veure en un cubell d'escombraries una mena d'escorça d'arbre. La forma em va cridar l'atenció. La vaig posar dreta i em va agradar encara més. Vivia prop d'un fuster, i li vaig demanar que m'hi posés un peu, perquè em semblava interessant, i em va comentar: «Així es tracta ja de collir-ho tot...».

Després vaig fer una obra amb un cigar, però no em va acabar d'agradar prou i la vaig deixar córrer. Allò del martell va venir molt més tard, abans de l'exposició del Dau al Set a la Sala Caralt, el 1951: no simbolitza res. Primer havia triat un martell de tapisser, però vaig preferir un martell que el meu pare utilitzava quan feia de tramoista i que corria per casa; ell mateix, com que era gravador, havia burinat una «B» al mànec. La manipulació de la carta me la va inspirar una capsa de jocs que m'havien regalat per Reis, en la qual hi havia mitges cartes. La relació entre el martell i la carta no vol simbolitzar res, però certament té algun significat i m'agrada que me l'expliquin... Tot això no crec que ho ensenyés a en Prats, perquè ho considerava un tempteig i volia estar-ne més segur.

Lluís Permanyer: *Brossa x Brossa: records*. Barcelona: La Campana, 1999, p. 76-77

***

— Amb la poesia visual es torna una mica als ideogrames, que són a l'origen de l'escriptura. Però la poesia visual ha estat un procés dintre de la meua obra. Vaig començar dient coses a través del llenguatge, que tenia molta

importància, però arriba un moment que adopto un fórmula antiretòrica, buscant l'enquadrament de la realitat però amb el mínim d'adjectius, perquè m'interessa el cap i no la perruca... Això em va portar a la descripció minuciosa de l'objecte, i d'aquí a la poesia visual hi ha un pas. Res ha estat gratuït, sinó tot un procés que s'ha anat consolidant: vaig passar del suport del paper al suport de l'objecte i després ja a l'objecte per ell mateix. De tota manera, sempre les coses sorgeixen de dins a fora; no he pretès mai fer un trencaclosques, sinó que opero sempre per una via intuïtiva de coneixement.

– Al capdavant, però, el xoc que produeixen els seus poemes visuals o poemes objecte, no ratllen a vegades l'absurd?

– No crec que en tinguin res d'absurd; en tot cas tenen d'absurd el que en tingui la vida. Tot el que estem parlant potser és absurd; si li poses un marc, és absurd i, si li treus, trobes la vida.

– Ha estat sempre a la punta de llança del que, normalment, es denomina avantguarda, des dels temps de Dau al Set fins ara i, malgrat tot, es resisteix a ser titllat d'avantguardista.

– És que avantguardista em sona a mot militar –ironitza, i prossegueix puntualitzador: –Jo no em considero d'avantguarda, sinó d'ara, però, és clar, hi ha tanta gent de rereguarda que si tu ets del moment ja ets avantguardista. Per això m'empipa aquest nom. –I exemplifica: –Si un va amb galena i tu vas electrònic, se't considera d'avantguarda, però és que ser electrònic és ser del moment, oi?

Albert Macià: «Joan Brossa», *Avui*(Barcelona), 27 de desembre de 1989

✶ Sabates brossianes

Joan Brossa, *Dretà*, 1988

Joan Brossa, *L'espia*, 1988-1991

Joan Brossa, *Camí d'animals*, 1990

Joan Brossa, *Poema objecte*, 1969

Joan Brossa, *Camí*, 1967-1982

✶ Personatges brossians

Joan Brossa, *Enxaneta*, 1991

Joan Brossa, *Jardiner*, 1985-1988

Joan Brossa, *El busca-raons*, 1986-1989

✶ Objectes poètics

Joan Brossa, *La nit del peix*, 1989

Joan Brossa, *El pes del color*, 1986

Joan Brossa, *La clau de la clau*, 1989

Joan Brossa, *La font del cordill*, 1988

Joan Brossa, *L'ou del caos*, 1988

Joan Brossa, *Tinter abocat*, 1969

ULLERES

Te les dic i no m'entens
Te les ensenyo i no les trobes.

COSMOS

Dices que es desconeixen els papers que joguen
els camps magnètics en la formació d'estels
i que tampoc no coneixem prou les característiques
de la pols i el gas interestel·lars dels quals
neix la nova generació d'estels.

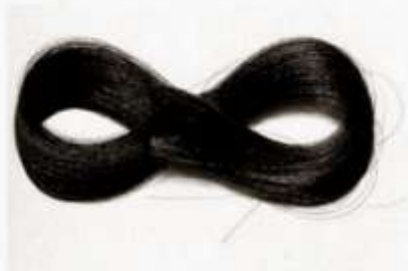
S'ACABA...

S'acaba d'inaugurar un saló de bingo
muntat en una ex fàbrica de filatura de llana.
També eis tallers d'una empresa
metal·lúrgica s'ha convertit en un local
poliesportiu. I una fàbrica que va tancar
les portes les ha tornades a obrir
per donar pas a una bolera
i una discoteca.

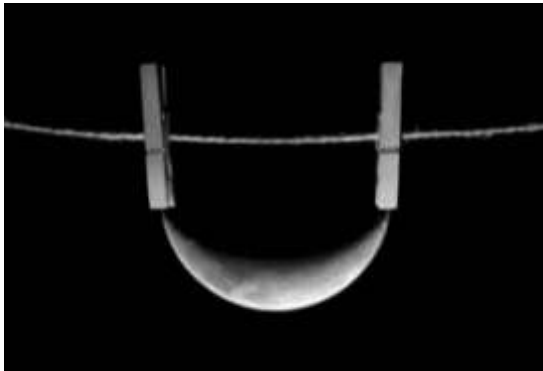

PRESA DE PÈL

La cantautora no canta, només
obre i tanca la boca tot procurant
de seguir el més fidelment possible
allò enregistrat.

Jordi Larroch

Sense títol

Clark Kent

Àfrica

Donar la volta

Vetllar

Àlex Manfort

Inspiració

Escac

Sense títol

Toni Prat

Claveguera

Rellotge clips

Campanetes

Sr. Garcia

Dies de pluja

Motorway

Primavera

Confort

Javier Jaen

Trumputin

L'educació com a ascens social

Minimalisme

Charles Chaplin

Fundació
JOAN BROSSA

VOLS PARTICIPAR EN EL PROJECTE?

CONTACTA'NS

Servei Educatiu. Judith Barnés

Horari: Dilluns i dimarts, de 8 a 17h. / Dimecres i dijous, de 8 a 15h. / Divendres, de 8 a 14h.

Telf. 93 458 99 94

jbarnes@fundaciojoanbrossa.cat

www.fundaciojoanbrossa.cat

www.laberintsbrossians.com

Pl. dels Àngels, 8, 1r

08001, Barcelona

Amb la participació de:

Amb el suport de:

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

 Ajuntament de Barcelona Institut de Cultura